Azərbaycan diasporunun gücü onun təşkilatlanmasında, ideoloji birliyində və milli maraqlara sadiqliyindədir

Müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində dövlətlərin gücü təkcə onların iqtisadi, hərbi və siyasi potensialı ilə ölçülmür. Qloballaşma şəraitində milli maraqların qorunması və təşviqi üçün qeyri-ənənəvi vasitələr, xüsusilə diaspor fəaliyyəti və lobbiçilik mühüm rol oynayır. Bu baxımdan diaspor quruculuğu, lobbiçilik mexanizmlərinin formalaşdırılması və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi Azərbaycan Respublikasının uzunmüddətli strateji maraqlarının təmin olunmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan milyonlarla azərbaycanlının vahid məqsəd ətrafında birləşməsi, milli maraqların müdafiəsi istiqamətində təşkilatlanması və koordinasiyalı fəaliyyəti qlobal informasiya və siyasi mübarizə şəraitində zəruri amilə çevrilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Layihə çərçivəsində

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin dəstəyilə "Diaspor quruculuğu, lobbiçilik və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi" istiqaməti üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

Diaspor anlayışı tarixi və sosial kontekstdə müəyyən bir xalqın və ya etnik qrupun öz tarixi vətənindən kənarda məskunlaşmış üzvlərini ifadə edir. Azərbaycan diasporu da müxtəlif tarixi mərhələlərdə formalaşmış, siyasi, iqtisadi və sosial səbəblərdən dünyanın müxtəlif bölgələrinə yayılmış azərbaycanlılardan ibarətdir. XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində Çar Rusiyasının siyasəti, daha sonra sovet dövründə baş verən proseslər, eləcə də müstəqillik dövründə təhsil, əmək və biznes məqsədli miqrasiya Azərbaycan diasporunun coğrafiyasını daha da genişləndirmişdir. Bu gün azərbaycanlılar Avropa, Şimali Amerika, Rusiya, Türkiyə, Orta Asiya və Yaxın Şərq ölkələrində sıx şəkildə məskunlaşaraq ictimai-siyasi və iqtisadi həyatın fəal iştirakçılarına çevrilmişlər.

Diaspor quruculuğu təkcə say çoxluğu ilə deyil, təşkilatlanma səviyyəsi, ideoloji birlik və fəaliyyət strategiyası ilə ölçülür. Azərbaycan diasporunun qarşısında duran əsas vəzifə milli kimliyin qorunması, Azərbaycan mədəniyyətinin, tarixinin və dilinin yaşadılması ilə yanaşı, ölkənin milli maraqlarının beynəlxalq müstəvidə müdafiəsidir. Xüsusilə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi, işğal və sonrakı dövrdə postmünaqişə reallıqları fonunda diaspor təşkilatlarının informasiya müharibəsində rolu daha da artmışdır. Xarici mediada, siyasi dairələrdə və ictimai rəy formalaşdıran platformalarda Azərbaycan mövqeyinin düzgün və əsaslandırılmış şəkildə çatdırılması diaspor fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir.

Lobbiçilik isə diaspor fəaliyyətinin daha sistemli və peşəkar forması kimi çıxış edir. Lobbiçilik müəyyən maraqların qanunverici və icraedici strukturlara təsir göstərilməsi yolu ilə müdafiə olunmasını nəzərdə tutur. Qərb ölkələrində lobbiçilik institutu hüquqi və institusional çərçivədə fəaliyyət göstərir və dövlət siyasətinin formalaşmasına ciddi təsir imkanlarına malikdir. Bu baxımdan güclü erməni lobbisinin uzun illər ərzində beynəlxalq aləmdə apardığı məqsədyönlü fəaliyyət Azərbaycan üçün ciddi dərslər vermişdir. Azərbaycanın diaspor və lobbiçilik sahəsində gec də olsa atdığı addımlar son illərdə öz real nəticələrini göstərməkdədir.

Azərbaycan dövlətinin diaspor siyasəti xüsusilə XXI əsrin əvvəllərindən etibarən sistemli xarakter almağa başlamışdır. Dünya Azərbaycanlılarının Qurultaylarının keçirilməsi, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması, xaricdə fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatlarına metodiki və təşkilati dəstəyin verilməsi bu siyasətin əsas sütunlarını təşkil edir. Dövlət-diaspor əlaqələrinin gücləndirilməsi diaspor təşkilatlarının pərakəndə fəaliyyətindən koordinasiyalı və strateji fəaliyyət modelinə keçidi sürətləndirmişdir. Bu proses dünya azərbaycanlılarının vahid ideya - azərbaycançılıq ideologiyası ətrafında birləşməsinə zəmin yaratmışdır.

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi anlayışı yalnız emosional və ya simvolik məna daşımır. Bu həmrəylik konkret siyasi, mədəni və sosial məqsədlərə xidmət etməlidir. Milli bayramların, tarixi günlərin, xüsusilə 31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Gününün xaricdə geniş qeyd olunması, Azərbaycan mədəniyyətinin təbliği, elmi və akademik tədbirlərin təşkili həmrəyliyin praktik təzahürləridir. Həmrəylik eyni zamanda informasiya məkanında birgə mövqe nümayiş etdirmək, dezinformasiyaya qarşı operativ və əsaslandırılmış cavab vermək bacarığı deməkdir.

Diaspor fəaliyyətində qarşıya çıxan əsas problemlərdən biri daxili parçalanma və koordinasiya çatışmazlığıdır. Bəzən regional, şəxsi və ya təşkilati maraqlar ümummilli maraqlardan üstün tutulur ki, bu da diasporun təsir gücünü zəiflədir. Digər tərəfdən, gənc nəslin diaspor fəaliyyətinə cəlb olunması məsələsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Xaricdə böyüyən azərbaycanlı gənclərin milli kimliklə bağlarının qorunması, onların həm yerli cəmiyyətə inteqrasiyası, həm də Azərbaycanla əlaqələrinin saxlanılması strateji məsələdir. Təhsil proqramları, mədəni layihələr və gənclər təşkilatları bu baxımdan mühüm rol oynayır.

Müasir dövrdə diaspor və lobbiçilik fəaliyyəti ənənəvi metodlarla yanaşı, rəqəmsal platformalar üzərindən də aparılır. Sosial şəbəkələr, onlayn media və beynəlxalq informasiya resursları ictimai rəyin formalaşmasında əsas vasitələrə çevrilmişdir. Azərbaycan diasporunun bu sahədə fəallığı, xüsusilə Vətən müharibəsi dövründə özünü aydın şəkildə göstərmişdir. Xaricdə yaşayan azərbaycanlıların sosial mediada apardığı koordinasiyalı fəaliyyət, etiraz aksiyaları və informasiya kampaniyaları beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini regionda baş verən real vəziyyətə yönəltmişdir.

Nəticə etibarilə diaspor quruculuğu, lobbiçilik və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi bir-biri ilə sıx bağlı və qarşılıqlı şəkildə tamamlanan proseslərdir. Güclü diaspor güclü lobbiçilik imkanları yaradır, lobbiçilik isə milli maraqların beynəlxalq müstəvidə daha effektiv müdafiəsini təmin edir. Bu proseslərin mərkəzində isə dünya azərbaycanlılarının ideoloji və praktik həmrəyliyi dayanır. Azərbaycan dövlətinin bu sahədə apardığı məqsədyönlü siyasət və diaspor üzvlərinin artan fəallığı gələcəkdə ölkənin beynəlxalq mövqelərinin daha da möhkəmlənəcəyinə əsaslı ümid yaradır. Qlobal dünyada milli maraqların qorunması artıq təkcə dövlət institutlarının deyil, bütöv bir xalqın birgə məsuliyyətinə çevrilmişdir və bu məsuliyyətin layiqincə yerinə yetirilməsi Azərbaycan diasporunun qarşısında duran əsas vəzifədir.

Diaspor quruculuğunun davamlı və effektiv olması üçün onun institusional əsaslar üzərində qurulması vacibdir. Təsadüfi təşəbbüslər və ayrı-ayrı fərdlərin şəxsi səyləri müəyyən nəticələr versə də, uzunmüddətli və sistemli uğur üçün təşkilatlanma, strateji planlaşdırma və peşəkar yanaşma əsas şərtlərdir. Bu baxımdan Azərbaycan diaspor təşkilatlarının fəaliyyətində institusional mədəniyyətin formalaşdırılması, şəffaf idarəetmə mexanizmlərinin tətbiqi və hesabatlılığın artırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Güclü struktur zəif ideyadan belə nəticə çıxara bildiyi halda, zəif struktur ən doğru ideyanın belə təsir gücünü azalda bilər.

Diaspor və lobbiçilik fəaliyyətində prioritet istiqamətlərdən biri də ev sahibi ölkələrin siyasi və hüquqi sistemlərini dərindən öyrənməkdir. Hər bir ölkənin qərar qəbuletmə mexanizmləri, parlament strukturu, siyasi partiyalarla münasibət sistemi və ictimai rəyin formalaşma yolları fərqlidir. Azərbaycan diasporu fəaliyyət göstərdiyi ölkənin daxili siyasi mədəniyyətinə uyğun strategiyalar hazırlamalı, yerli qanunvericiliyin imkanlarından maksimum istifadə etməlidir. Bu, lobbiçilik fəaliyyətinin təsirli və legitim olmasının əsas şərtlərindən biridir.

Beynəlxalq münasibətlərdə lobbiçilik yalnız siyasi dairələrlə əlaqə qurmaqla məhdudlaşmır. Akademik mühit, analitik mərkəzlər, beyin mərkəzləri, media qurumları və vətəndaş cəmiyyəti institutları da qərarların formalaşmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycan diasporunun bu platformalarda təmsil olunması, elmi məqalələrin dərc edilməsi, konfrans və seminarların təşkili ölkə haqqında obyektiv təsəvvürün formalaşmasına xidmət edir. Xüsusilə Qarabağ mövzusu ilə bağlı tarixi, hüquqi və siyasi faktların elmi əsaslarla təqdim olunması dezinformasiyaya qarşı ən güclü vasitələrdən biridir.

Diaspor fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biri də mədəni diplomatiyadır. Azərbaycan mədəniyyəti - musiqisi, ədəbiyyatı, mətbəxi, folkloru və multikultural dəyərləri ölkənin beynəlxalq imicinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Xaricdə təşkil olunan mədəniyyət günləri, sərgilər, konsertlər və festival iştirakları Azərbaycanı təkcə siyasi gündəmlə deyil, zəngin mədəni irsə malik bir ölkə kimi tanıdır. Bu, diaspor fəaliyyətinin yumşaq güc (soft power) elementidir və uzunmüddətli perspektivdə siyasi lobbiçilik üçün əlverişli zəmin yaradır.

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsində informasiya təhlükəsizliyi məsələsi də ön plana çıxır. Müasir dövrdə informasiya müharibəsi klassik silahlı münaqişələr qədər təsir gücünə malikdir. Sosial şəbəkələrdə aparılan manipulyasiyalar, saxta xəbərlər və təhrif olunmuş məlumatlar ictimai rəyə ciddi təsir göstərir. Bu baxımdan diaspor üzvlərinin media savadlılığının artırılması, koordinasiyalı informasiya strategiyalarının hazırlanması və operativ reaksiya mexanizmlərinin qurulması vacibdir. Həmrəylik təkcə eyni mövqeni bölüşmək deyil, həm də bu mövqeni düzgün və effektiv şəkildə ifadə etmək bacarığıdır.

Diaspor quruculuğunda qadınların rolu da ayrıca qeyd olunmalıdır. Azərbaycan qadınları həm ölkə daxilində, həm də xaricdə ictimai fəallıqları ilə seçilir, milli-mədəni dəyərlərin daşıyıcısı kimi mühüm funksiyanı yerinə yetirirlər. Qadın diaspor təşkilatlarının fəaliyyəti, ailə və mədəniyyət yönümlü layihələr, təhsil təşəbbüsləri milli kimliyin qorunmasında və yeni nəslin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Bu baxımdan diaspor strategiyalarında gender balansının qorunması və qadın təşəbbüslərinin dəstəklənməsi vacibdir.

Gələcək perspektivdə Azərbaycan diasporunun əsas məqsədlərindən biri də beynəlxalq təşkilatlarda və transmilli strukturlarda daha geniş təmsil olunmaqdır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Avropa Şurası, Avropa Parlamenti və digər beynəlxalq qurumlarla əlaqələrin gücləndirilməsi milli maraqların müdafiəsində yeni imkanlar açır. Bu platformalarda azərbaycanlı mütəxəssislərin, hüquqşünasların, politoloqların və diplomatların fəaliyyəti ölkənin mövqeyinin daha dolğun ifadəsinə şərait yaradır.

Diaspor və lobbiçilik fəaliyyətinin səmərəliliyinin ölçülməsi də vacib məsələdir. Aparılan işlərin real nəticələri, əldə olunan siyasi qərarlar, qəbul edilən qətnamələr və dəyişən ictimai rəy göstəriciləri daim təhlil olunmalıdır. Bu, gələcək strategiyaların daha dəqiq və məqsədyönlü şəkildə qurulmasına imkan verir. Emosional yanaşmadan uzaq, faktlara əsaslanan və nəticəyönümlü fəaliyyət modeli diaspor quruculuğunun keyfiyyət göstəricisidir.

Yekun olaraq qeyd etmək olar ki, diaspor quruculuğu, lobbiçilik və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi statik deyil, dinamik və davamlı inkişaf tələb edən proseslərdir. Dəyişən beynəlxalq mühit, yeni çağırışlar və texnoloji yeniliklər bu sahədə daimi yenilənmə və adaptasiya tələb edir. Azərbaycan diasporunun gücü onun təşkilatlanmasında, ideoloji birliyində və milli maraqlara sadiqliyindədir. Bu güc düzgün istiqamətləndirildikdə və peşəkar şəkildə idarə olunduqda, Azərbaycanın beynəlxalq mövqelərinin möhkəmlənməsində həlledici rol oynaya bilər.

Əsl həmrəylik isə təkcə çətin anlarda deyil, gündəlik fəaliyyətlərdə, uzunmüddətli strategiyalarda və gələcək nəsillərin yetişdirilməsində özünü göstərir. Dünya azərbaycanlılarının birliyi milli dövlətçilik düşüncəsinin qlobal miqyasda davamıdır və bu birliyin qorunması hər bir azərbaycanlının tarixi və mənəvi məsuliyyətidir.

Yunis İSRƏFİLOV